

OVERZICHT VAN KLIMAAT EN ENERGIE IN DE VERKIEZINGSPROGRAMMA'S 2021-2025

Verantwoording: In de tabel staan de partijen met een klimaatbeleid en vier of meer Kamerzetsels. Het overzicht is gebaseerd op de (concept)partijprogramma's zoals beschikbaar op 28 januari 2021.

aangevuld door Grootouders voor het Klimaat (in grijs)

10 punten plan Grootouders	Samengesteld door:								
1	Ambitie Nederland 2030 t.o.v. 1990	Solide bijdrage aan Klimaatakkoord Parijs	49% reductie	tenminste 60% reductie.	60% reductie	tenminste 55% reductie	55% reductie	Het klimaatdoel wordt aangescherpt	Klimaatneutraal
	<i>lusten en lasten</i>	Eerlijk verdelen van de lasten o.a. door te bezien of kosten energietransitie uit de algemene middelen gefinancierd kunnen worden.	Verduurzaming mag niet leiden tot lastenverzwaring van middeninkomens en MKB.	Klimaatrechtvaardigheid: rekening verduurzaming mag niet onevenredig bij armste mensen liggen.	Vervuilers betalen. De sterkste schouders dragen zwaarste lasten. Opbrengsten vergroening eerlijk delen.	Normale huishoudens werden met kosten opgezadeld terwijl de industrie en grote vervuilers werden ontzien. Dat is niet duurzaam en niet eerlijk.	Zorgen dat het doel haalbaar en betaalbaar is en iedereen de overstap mee kan maken.	Met een Green New Deal worden sociale ongelijkheid en de klimaatcrisis samen bestreden.	Lasten en lusten eerlijk verdelen. Grote vervuilers moeten ook de kosten dragen van de klimaattransitie.
3	<i>participatie</i>	We willen een landelijk burgerberaad van 150 burgers. Mensen zoveel mogelijk in de gelegenheid stellen om zelf schone energie op te wekken.		Minimaal 50% lokaal eigendom voor duurzame energie opwekking op land met extra financiering en bindende afspraken nog steviger verankeren.	Er komen burgerberaden. Energiecoöperaties krijgen goedkope leningen, deskundig advies en hoeven te voldoen aan minder strenge regels.	Niet alleen individuele bewoners, ook [...] VvE's, buuren, wijken, corporaties en coöperaties, en andere collectieven krijgen hulp om de juiste oplossing voor hun huizen te vinden.	Burgers, bv. in energiecoöperaties, krijgen de ruimte krijgen terwijl de overheid duidelijk regie voert. Er komt een ontwikkelingsfonds om energiecoöperaties te ondersteunen.	Wij zetten publieke energievoorzieningen op waarmee we zonnepanelen op zoveel mogelijk geschikte daken gaan leggen.	Er komen (fiscaal) goede regelingen voor het opwekken en opslaan van energie op wijkniveau. Hierdoor kunnen hele wijken samen energie opwekken en delen.
	<i>sector overstijgend beleid</i>	Onderzoeken of verduurzaming via algemene middelen gefinancierd kan worden.	Bij verdeling van de lasten gaat vervuiler meer betalen.	Belastingverschuivingen: van arbeid naar vervuiling; van elektriciteit naar gas.	Klimaatfonds van 60 miljard euro voor groene en eerlijke samenleving.	Hogere energiebelasting grootverbruikers, hogere belastingvrije voet voor huishoudens.	Inzet op structurele hervorming naar minder degressieve energiebelasting. Energiebesparingsdoelen per sector.	Energievoorziening, stads- en streekvervoer en KLM in publieke handen.	2030 doelstelling in Klimaatwet. Verlaging belasting op arbeid, verhoging op grondstoffen.
2	<i>Groen herstel uit de Coronacrisis</i>	Een "omvangrijk crisis- en herstellepakket, gericht op woningbouw, infrastructuur, digitalisering, innovatie en duurzaamheid.	Economisch herstel door het bevorderen van de economische groei, via algemene stimulering voor bedrijven en Nationale Groeifonds (20 miljard over 5 jaar; moet positieve maatschappelijke baten hebben bij een stevige CO2 prijs) en InvestNL. Subsidies voor duurzame groei.	Groene voorwaarden aan herstellprogramma's, investeringen in schone technologie, duurzame woningen en industrie en aansluiting bij Europese herstellprogramma's.	Kiest nadrukkelijk voor een groen herstel uit de corona crisis, en wil een Klimaatfonds van 60 miljard (niet duidelijk over welke termijn) optuigen. Speerpunten: duurzame woningen, duurzame energie, openbaar vervoer, innovatie, natuur, duurzame landbouw.	"Corona reddingsfonds" (bedragen onbekend), gericht op een "eerlijke en duurzame economie", met speerpunten: wonen, onderwijs, infrastructuur, onderzoek en innovatie. De nadruk ligt op banen reddend en nieuwe banen scheppend, minder op duurzaamheid.	Een investeringsagenda voor een groene en sterke economie (50 miljard euro over 10 jaar) na Corona. Speerpunten: energietransitie, schone technologie (e.g. CCS infrastructuur), openbaar vervoer, elektrische laadinfrastructuur.	Inrichten nationale investeringsbank	Investeren in groene energie
3/5	<i>Versterking uitvoering en handhaving (zie ook onder "participatie" hierboven) en inzet van wettelijke normen</i>	Verhuurders die nalatig zijn in het verduurzamen of isoleren worden gekort op de huur die zij mogen rekenen. Verhuur van woningen met enkel glas verbieden. Via EU strengere eisen aan duurzame productie en kwaliteit van tal van producten. 'Recht op reparatie' voor huishoudelijke apparatuur en mobiele telefoons.	Nakomen van nationale afspraken (Klimaatpakket). Wanneer deze doelstelling met betaalbare of slimme technieken kan worden gehaald, kan van deze afspraken en termijn worden afgeweken. Afspraken consequent toetsen op de effecten voor middeninkomens en mkb.	Instellen van Klimaatautoriteit voor toezicht op uitvoering Klimaatpakket	Verhuurders verplicht investeren in verhogen energielabel. Alle nieuwbouw woningen gasloos en energieneutraal. Normen voor gebruik van circulaire bouwmaterialen. Oplopend percentage gerecyclede materialen verplicht. Wereldwijde fossiele financiering door Nederlandse financiers in 10 jaar verbieden	We voeren een generatietoets in om te beoordelen of klimaatbeleid wel eerlijk en fatsoenlijk is voor jongeren.			Int. Strafhof instellen voor Ecocide. Energiebedrijven verplichten minimaal zoveel % duurzame energie te produceren.
4	<i>CO2 beprijzing nationale</i>	Nederlandse CO2 heffing industrie schrappen bij 55% reductie doelstelling EU.	Geen uitspraken over nationale CO2 beprijzing anders dan voor industrie. Wil uitbreiding subsidies	Vrijstellingen/uitzonderingen op water- en energiebelasting afbouwen, net als subsidies op fossiele projecten en de ongelijkheid tussen groot- en kleinverbruikers van energiebelasting. Belasting op aardgas verder omhoog. Ware prijs betalen voor voedsel via een duurzaamheidsheffing op vlees.	Nationale CO2 heffing voor grote bedrijven, later andere sectoren, ook landbouw. Subsidies fossiele brandstoffen stoppen. Afschaffen korting energiebelasting grootverbruikers. Rekeningrijden invoeren (geen uitspraak over vlieg CO2 uitstoot). Vliegbelasting omhoog. Grondstoffenbelasting. Klimaat- en biodiversiteitsrisico's financiers publiceren en verkleinen. Banken: belasting en buffereisen vergroenen.	Hogere energiebelasting voor grote gebruikers en een hogere korting voor huishoudens. Stoppen met alle subsidiëring van fossiele brandstoffen. Invoeren van verpakkingsbelasting om duurzame en biologisch afbreekbare verpakkingen te bevorderen. Belasting op tassen. BTW-vrijstelling op vliegtickets afschaffen. Geen subsidies meer voor intensieve veehouderij.	BTW: voor enkele specifieke categorieën het laagst mogelijke tarief: groente/fruit, ter , reizen met het openbaar vervoer, reparaties en aankopen bij kringloopwinkels . Vliegbelasting gaat fors omhoog. Rekening rijden voor personenauto's (lage basisprijs per kilometer, met congestieheffing en in de toekomst wellicht een heffing voor vervuulende voertuigen). Kilometerheffing voor vrachtverkeer op alle wegen.	Een CO2 beprijzing die tot daadwerkelijke CO2 beperking leidt	CO2 belasting voor alle vervuilers ter land, ter zee en in de lucht. Milieukosten voor producten, warmte en elektriciteit doorberekenen. Geen degressieve belastingen. Afschaffen fossiele subsidies voor industrie. Afschaffen subsidies en belastingkortingen voor grootverbruikers

samengesteld door:								
								
SECTOREN								
ENERGIE OPWEK								
<i>Kernenergie</i>	Na 2030 is kernenergie een serieuze optie. We ontwikkelen plannen voor tenminste 2 extra kerncentrales.	Zonder kernenergie zijn klimaatdoelen niet haalbaar. Kernenergie kan op overheidssteun rekenen, waaronder groeifonds.	Het staat marktpelers vrij een vergunning aan te vragen, maar Nederland zal geen subsidie of andere garanties leveren.	Kerncentrales zijn geen optie voor het opwekken van duurzame energie.	Geen nieuwe kernenergie. Borssele zo snel mogelijk sluiten.	Geen nieuwe kerncentrales. Borssele, mits veilig, kan langer openblijven.	Kerncentrale bij Borssele wordt gesloten. Kernenergie is geen duurzaam alternatief.	Geen nieuwe kerncentrales. Bestaande centrales worden zo snel mogelijk gesloten.
<i>Biomassa</i>	We blijven investeren in zonne-energie, duurzame biomassa en energiebesparing.	Stopzetten van nieuwe subsidies voor het verbranden van biomassa uit hout voor elektriciteitsopwekking.	We stoppen zo snel als mogelijk met de subsidie voor nieuwe centrales die houtige biomassa verbranden voor warmte.	We willen geen nieuwe biomassacentrales voor elektriciteit en warmte en geen bijstook van biomassa in kolencentrales. Bestaande biomassacentrales uitsfaseren.	Direct stoppen met subsidies voor biomassa in kolencentrales. We zijn voor hoogwaardig gebruik van biomassa als grondstof voor biochemie en tweede en derde generatie brandstof.	Het direct verbranden van biomassa, anders dan reststromen, wordt niet meer gestimuleerd en op den duur verboden.	Direct stoppen met houtkap voor biomassa. Geen aanleg meer van woonwijken met biomassacentrales.	Verbod op het verbranden per biomassa. Subsidies daarop per direct afschaffen.
<i>Wind op zee (WoZ)</i>	We blijven investeren in WoZ. Bij de uitvoering van het Noordzeeaakkoord moeten de belangen Nederlandse vissersvloot zwaar meewegen.	Naast kernenergie, geothermie en aquathermie, geven we de voorkeur aan windenergie op zee en zonnepanelen op daken.	De komende 10 jaar vergunnen we 60 GW WoZ.	De komende kabinetsperiode vergunnen we 60 GW WoZ. Die moeten er uiterlijke 2040 staan.		Inzetten conform 49 TWh doelstelling in het Klimaatakkoord. Met als inzet dubbel ruimtegebruik (o.a. vissers).	Uitbreiding van windparken op zee.	Windparken op zee moeten aantoonbaar geen nadelige effecten hebben op het zeeleven.
<i>Zon en wind op land</i>	Natuur en landbouwgronden ontzien, zolang er volop ruimte is op daken.	Lokaal draagvlak is voorwaarde. Voorkeur voor wind-op-zee en zon-op-daken.	Geen dak blijft onbenut voor zonnepanelen. Binnen de afspraken van de zonneladder is er ruimte voor grote zonne-energievelden.	Zonnepanelen en groene daken verplicht voor eigenaren van grote gebouwen.	We ontzien landbouw en natuurgronden zoveel mogelijk en stimuleren wind op zee en zon op daken.	Gedragscode Zon op Land helpt om zorgvuldig met zonne-energie projecten om te gaan.	Zonnepanelen op zoveel mogelijk geschikte daken. Woningen collectief van zonnepanelen voorzien.	Geen zonneparken in de natuur en in principe ook niet op landbouwgrond. Een 'zonneladder' is onderdeel van het afwegingskader.
<i>Waterstof</i>	We zetten ook in op [...] waterstof.	Grootschalige productie van groene waterstof (uit kern- en hernieuwbare energie).	NL wordt waterstof rotunde. Nieuwe WoZ wordt gereserveerd voor groene waterstof. Onrendabele draaiuren groene waterstof subsidiëren.	We maken Nederland koploper in groene waterstof. [...] voor zaken zoals de industrie en lang en zwaar transport.	Nederland heeft alles in huis om leidend te zijn in duurzaam opgewekte waterstof. We maken overheidsinvesteringen en fiscale faciliteiten vrij.	We stimuleren de productie van groene waterstof voor hoge-T toepassing in de industrie en vrachtovervoer.	Meer ruimte voor alternatieve energiedragers, waaronder waterstofgas.	Onderzoek en ontwikkeling van groene waterstof afkomstig van wind- en zonne-energie voor opslag stimuleren.
<i>overige (beleid)</i>	Wij willen een nationaal plan voor twaalf provinciale icoonprojecten op het terrein van duurzaamheid en schone energie.		Subsidie voor duurzame warmtebronnen zoals warmtepompen, zonne-thermie, restwarmte uit datacenters, geothermie en aquathermie.	We zetten in op elektriciteit, geothermie en aquathermie als duurzame warmtebronnen. Kolencentrales sluiten volgende kabinetsperiode.	Kolencentrales sluiten in 2025.	De ChristenUnie wil de potentie van geo- en aquathermie benutten.	Kolencentrales worden gesloten.	Energiebedrijven leveren verplicht aandeel in Nederland opgewekte duurzame stroom.

samengesteld door:									
									
8	INDUSTRIE								
	Nederlands beleid	Met 10 grootste bedrijven maken we stevige afspraken over reductiedoelstellingen en de ondersteuning die zij hierbij ontvangen.	Invoeren CO2-heffing industrie gebaseerd op het huidige Europese systeem van emissiehandel (ETS)	We scherpen de nationale CO2-belasting stapsgewijs aan en voeren een generieke heffing in voor de industrie. Subsidies komen ook voor consortia van bedrijven beschikbaar.	We voeren een CO2-belasting in die bij de grote vervuulende bedrijven en breiden deze daarna uit naar andere sectoren.	Heffing op lozing restwarmte.	Er komt een lage vlakke CO2-heffing voor de industrie. Die geldt tot de EU-doelstelling (-55%) is verwerkt in het CO2-emissiehandelssysteem.	CO2-heffing gericht op grote vervuilers.	Forse CO2-belasting voor alle vervuulende sectoren. Energiebesparingsverplichting strenger gehandhaafd. Kunsmest productie stopt.
4	EU beleid	Klimaatbeleid moet hand in hand gaan met industriebeleid dat zorgt voor een eerlijk speelveld. Een eerlijk speelveld vraagt om Europese afspraken.	Aanscherpen Europese Emissiehandelssysteem. Invoering Europese CO2-grensheffing.	In Brussel zetten we in op afschaffing van gratis emissierechten en een CO2 minimumprijs. We steunen de invoering van een CO2-tarief aan de EU-grens.		Grensheffing CO2. Ambitieuze Europese CO2-belasting met terugsluis. EU-emissiehandel aanscherpen.	Verder verkennen van een grensheffing op CO2 in Europa. Aanscherpen van het Europese CO2-emissiehandelssysteem conform Green Deal ambitie.		
	CO2 afvang en opslag (CCS)	We ontkomen niet aan de opslag van CO2 onder de Noordzee.	CCS en CCU komen in aanmerking voor de SDE++. Elektriciteitsopwekking met gas wordt gecombineerd met CCS.	We investeren in technieken die de CO2-uitstoot op korte termijn verlagen, zoals CCS, bijvoorbeeld bij de productie van blauwe waterstof.		CCS is slechts een tijdelijke oplossing voor de industrie.	De opslag van CO2 is een tijdelijke transitiemaatregel. CO2-afvang faciliterend door hiervoor een beperkte infrastructuur aan te leggen, gericht op de basisindustrie waar CO2-emissies in het primaire proces vrijkomen.		CO2-opslag onder Nederlandse bodem wordt niet toegestaan, ook niet onder de Noordzee.
7	GEBOUWDE OMGEVING								
	Woonlasten verduurzaming	Wij verruimen de regelingen die investeringen in verduurzaming in je eigen huis haalbaar en betaalbaar maken.	Woonlastenneutraliteit voor wijken die overgaan op een andere energievoorziening, wordt wettelijk vastgelegd.	Huizen van het aardgas af met lagere of gelijke maandlasten.			Bij verduurzamingen blijven de woonlasten neutraal d.m.v. investeringen in isolatie.	Door o.a. isolatie dalen de energiekosten zonder dat de woonlasten stijgen.	Maandelijke lasten blijven gelijk.
	Huursector	Verbod (op termijn) verhuren woningen met enkel glas. Verhuurders met onzuinige huurwoningen worden gekort op huur.	Verruiming EPV-regeling voor verhuurders/huurders. In stand houden lagere verhuurdersheffing voor corporaties die hun woningvoorraad verduurzamen.	Woningcorporaties kunnen putten uit een nieuw corporatiefonds om bestaande woningen te isoleren en duurzaam te verwarmen.	We schaffen de verhuurderheffing af. Woningcorporaties investeren die in [...] en de verduurzaming van woningen.	De verhuurderheffing willen we afschaffen voor woningcorporaties die investeren in nieuwbouw, verduurzaming en betaalbare huren.	Afschaffen van de verhuurderheffing. In plaats daarvan maakt de overheid in een nieuw woonakkoord.	Afschaffen van verhuurderheffing	Corporaties zetten verhuurderheffing in op verduurzamingsopgave.
	Wijkgerichte aanpak	Gemeenten mogen kiezen voor behoud en aanleg van gasnetten in de gemeente zolang dit past in de verduurzaming van de gebouwde omgeving.	Zoveel mogelijk behoud van bestaande gasnetwerk, t.z.t. voor groengas en waterstof.	Alleen voor bepaalde oude stadswijken staan we toe om over te schakelen op schoon gas of hybride warmtepompen.	Gemeenten krijgen meer financiële en juridische mogelijkheden voor het aardgasvrij maken van wijken.		Gemeenten krijgen houvast in wijkgerichte duurzame warmteoplossingen, door middel van duidelijke standaarden voor verschillende woningtypes.		Fiscale stimulering voor opwekken en opslaan van energie op wijkniveau.
	Warmtenetten	Inzetten op nieuwe energiebronnen als geothermie en warmtenetten.	VVD zet in op een verlaging van de prijs van energie uit warmtenetten door deze voor bepaalde tijd te vergunnen via een aanbesteding.	Met open warmtenetten monopolie van warmtebedrijven doorbreken. Restwarmte moet beschikbaar komen aan warmtenetten tegen redelijke vergoeding.		Een heffing op de lozing van restwarmte zodat deze warmte zo veel mogelijk ingezet wordt voor warmtenetten.	Een belangrijke rol voor de publieke netwerkbedrijven. Ook ruimte voor participatie vanuit de buurt en voor coöperatieve modellen van warmtenetten.		Coöperatief eigendom van gebruikers van [bronnen en] warmtenetten wordt gestimuleerd.
	overige	Stimuleringsprogramma hybride cv-ketels. In toekomst hybride verplicht. Verruimen regelingen die verduurzaming huis betaalbaar maken.	Toegang (kleine) MKB tot warmtefondsen. Fiscaal aftrekbaar maken verduurzaming eigen woning.	Subsidies voor warmtepompen, zonnethermie, restwarmte datacenters, geothermie en aquathermie.	Verplicht investeren in verbeteren energielabel. Subsidies en goedkope leningen voor warmtepompen. Inzet op elektriciteit, geo- en aquathermie voor gebouwen	Voortzetting salderingsregeling zon-PV. Er komt meer subsidie voor de meest duurzame vormen van duurzame energie.	Er komen nationale isolatiebrigades, doel: 2 miljoen woningen isoleren in 2030.	Nationaal bouwplan voor duurzame en betaalbare woningbouw.	Beleidspakket: subsidies, leningen, lage BTW-tarieven, OZB differentiatie, uitbreiding postcodeoorsregeling.

Samengesteld door:										
9	MOBILITEIT									
	<i>'Modal shift'</i>	Voor korte afstanden stimuleren we het gebruik van de trein. Het reguliere spoor netwerk kan intensiever worden gebruikt.	Reistijden, frequentie en reiscomfort van internationale treinen en (langeafstand)bus verbeteren als duurzaam alternatief voor korte afstandsreizen	We reserveren binnen het Mobiliteitsfonds meer geld voor infrastructuur, vooral voor OV. Tot minstens 700 km moet reizen met OV goedkoper zijn dan met auto en vliegtuig.	We leggen geen nieuwe autowegen aan, want meer asfalt leidt alleen maar tot meer files. We investeren in fiets en OV.	Grootschalig investeren in OV. Meer internationale treinverbindingen als alternatief voor vliegen.	Capaciteitsuitbreiding spoor (en lightrail en busbanen), geen nieuwe of bredere snelwegen.	Investeren in het OV, ten koste van asfalt. Spoor-vervoer en binnenvaart alternatief voor wegvervoer. Vliegen binnen 750 kilometer minder en treinverbindingen meer aantrekkelijk maken.	Radicale modal shift (minder weg- & vliegverkeer, meer OV, fiets en voetgangers). In 2030 is OV 50% goedkoper.	
	<i>Betalen voor gebruik</i>		Wij zijn er voor dat emissieloze auto's per kilometer gaan betalen. Uiteindelijk zal dan iedereen van accijns overgaan op deze kilometerheffing.	Intelligente kilometerheffing, gebaseerd op CO2-uitstoot, plaats en tijd, vervangt motorrijtuigenbelasting. Vrachtwagenheffing geldt zeker tot 2030.	Rekeningrijden vervangt de motorrijtuigenbelasting	Gebruik i.p.v. bezit belasting. MAUT heffing (Vrachtwagenheffing) voor vrachtovervoer.	Kilometerprijs voor personenauto's met lage basisprijs per kilometer + congestieheffing. Vrachtwagen heffing gaat op alle wegen gelden.	Kilometerbeprijzing (niet voor dun bevoekte gebieden).		
	<i>Emissievrije voertuigen</i>	De fiscale voordelen van elektrische auto's worden versneld vermindert.	Aanscherping EU-normen voor uitstoot van CO2 door (vracht)auto's.	Vanaf 2030 alleen nog emissievrije voertuigen verkopen. Zware transportmiddelen mengen in 2030 15-20% schone brandstoffen bij.	We verbieden binnen 10 jaar de verkoop van nieuwe auto's op fossiele brandstof.	Nieuwe auto's emissieloos in 2025 (via EU normstelling). Verbreden fiscale regeling elektrisch rijden.	Vanaf 2030 alleen zero-emissie persoonsvoertuigen in de showroom. Zero-emissie vrachtovervoer stimuleren.	Alle vervoer in 2030 op 100% duurzame energie (vooral elektriciteit).		
	<i>Luchtvaart</i>	In EU afspraken maken over de verdere verduurzaming van de luchtvaart. Overlast in directe omgeving terugdringen door stillere, schonere en zuinigere vliegtuigen.	EU bijmengverplichting duurzame luchtvaartbrandstoffen.	Vliegvelen kunnen alleen groeien als dit samengaat met een dalend CO2 plafond. EU-afspraken voor een eerlijke prijs voor vliegen en wereldwijde minimumaccijns op brandstof.	De luchtvaart moet voldoen aan het Parijs-akkoord. Met een Nederlandse tickettax ontmoedigen we veelvliegers.	Kerosinebelasting, samen met andere landen.	CO2-prijs, invoering van een kerosineaccijn en btw op vliegtickets Europees en internationaal regelen.	Vliegen binnen 750 kilometer minder aantrekkelijk maken. Mensen die veel vliegen betalen meer voor CO2.	Maximaal 300.000 vliegbewegingen per jaar in 2030. Klimaatdoelen ook voor luchtvaart. Belastingvoordelen worden afgeschaft.	
	<i>Scheepvaart</i>	In EU afspraken maken over de verdere verduurzaming van de scheepvaart.	Subsidieregeling schonere motoren binnenvaart.	Subsidie voor schone schepschepen voor binnenvaart. Wereldwijde minimumaccijns op brandstof	De scheepvaart moet voldoen aan het Parijs-akkoord.	Binnenvaartschepen krijgen scherpere uitstootnormen.	Heldere verduurzamingsnormen.	Klimaatdoelen ook voor scheepvaart. Belastingvoordelen worden afgeschaft.		
6	LANDBOUW									
	<i>omvang veestapel</i>	De doelmaatregelen voor de lange termijn bepalen de milieugebruiksruimte voor de landbouw. Boeren die vrijwillig stoppen worden hiervoor gecompenseerd.	Inkrimpen van veestapel is niet het doel, vermindering van schadelijke emissies wel.	Voor een duurzame kringloop van mest en voedsel is het nodig dat het aantal kippen en varkens in Nederland halveert en het aantal koeien substantieel afneemt.	Voor een toekomstbestendige landbouw moet de veestapel halveren.	De veestapel krimpt in en we brengen de landbouwsector weer terug in balans.	We streven naar een meer extensieve landbouwsector, met een kleinere veestapel en minder veevoer van ver.	Een stevige beperking van de veestapel is nodig.	Aantal dieren in de veehouderij krimpt met tenminste 75%.	
	<i>maatregelen broeikasgassen</i>	Wij zetten de modernisering en innovatie van de veehouderij voort, bijvoorbeeld door via stalaanpassingen emissies verder te beperken.	Verminderen van de uitstoot van broeikasgassen en stikstof in de landbouw door middel van innovatieve technieken zoals precisielandbouw en emissiearme stalsystemen.	D66 wil een prijs zetten op de landbouwuistoot van broeikas- en stikstofgassen.	We introduceren een heffing op broeikasgassen en stikstof in de landbouw, ingericht als stimulans voor natuur-inclusieve landbouw.	Voor de omslag naar natuur inclusieve kringlooplandbouw wordt een goed gevuld transitiefonds gecreëerd, gevuld door alle actoren in het landbouwsysteem.	(o.a.): Volledig grondgebonden veehouderij in 10-15 jaar. Faire prijs voor boeren. Steun bij overschakeling naar kringlooplandbouw.	Weidegang wordt verplicht. In plaats van de intensivering en schaalvergroting ondersteunen we boeren die diervriendelijk en duurzaam produceren.	Er komen geen vergunningen meer voor de bouw van nieuwe mestvergisters, en de bestaande worden ontmanteld.	

verantwoording: In de tabel staan de partijen met een klimaatbeleid en een Kamerzetels van vier of meer. Waar mogelijk wordt geciteerd uit de gepubliceerde concept verkiezingsprogramma's, soms zijn verkorte omschrijvingen daarvan gebruikt. NVDE, januari 2021.